

İSMAİL BOZKURT'UN ROMANLARINDA REALİST ROMAN KİŞİLERİ VE KARAKTERİZASYON

Mihrican Aylanç*

Giriş

Tanımını aramayı sürdüren edebî bir tür olarak roman, asıl kaynağı olan insanın içinde yaşadığı zaman ve çevrenin değişimine tanıklık etmeye devam etmektedir. İnsanda gözlemlenen değişim, anlatım vasıtalarında farklılaşmayı gündeme getirmektedir. Romanın kanon karşıtı yapısı, bu türün kendi kendini tanımlama serüveninin devam ettiğine işaret etmektedir.

Roman, VXIII. yüzyılda felsefede realizm ile başlamıştır. Descartes'ın düşüncelerinin üstüne inşa edilen neorealist felsefenin gerçek kavramı ışığında, insan gerçeğini ve değerlerini işlemiştir. Belli bir zaman, mekân ve belli bir kültür ortamı içinde, belli bir kişinin yaşadığı değişme ve olgunlaşma süreci sonunda vardığı değerleri önclemiştir. Toplumun bütün bireyleri için geçerli olan sosyal değerlere vurgu yapan romanda insan, sosyal bir tipe dönüşmüştür. Romanda “gerçek” kavramı bugün değişmiş olsa da bu biçimsel açıdan bir sanat geleneğinin devamıdır.** Romanda destan ve trajedide olduğu gibi yapıyı olaylar dizisi, karakterler ve düşünce unsurları oluşturur.*** Geleneksel olarak kabul edebileceğimiz realist

* Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, el-mek: maylanc@ciu.edu.tr

** Wellek, sanatın realite ile uğraşmaktan kendini alamayacağını ifade ederken geçmişte tüm sanatların yüce bir realiteden, esas gerçek veya hayaller ve semboller gerçeğinden bahsekerken dahi gerçeği hedeflediğinin altını çizer (Wellek 1969: 222-255).

*** George Lukacs da romanı somut, yaşanmış bir deneyim olarak ele alır, ancak “bütünlüğün parçalandığı ama bütünlük ihtiyacının sürdüğü bir dünyanın epiği” olarak nitelendirir (Lukacs 2003:11).

romanda, roman karakterlerinin yaşadıkları değişme süreci içinde yaptıkları tercihlerin ifadesi olan eylemleri, onların eriştikleri olgunluk seviyesinin de bir ifadesidir. Romancının bir aydın olarak sosyal değerleri eleştirmesi ve onları insan hayatının ihtiyaçlarına göre yorumlaması, romanın yapısında karakter unsurunu öne çıkarmıştır. Önce realizm, sonra natüralizmin gerçek ve insan kavramlarını benimseyen romanın, biçimde klasik ölçüleri öncelemesiyle “arı roman” (pure novel) oluşmuştur. Realistler, natüralist insan kavramını kabul etmekle beraber, insan hayatını sadece olduğu gibi değil, olması gerektiği gibi de görmüşlerdir. Bu nedenle insan gerçeğine preskriptif (tündengelim) olarak insan ideallerini de katmışlardır (Kantarcıoğlu, 2007:19-24).

Wellek’in ifadesiyle roman, romanslar gibi şiirsel değil, gerçekçidir. Kurmaca olmayan anlatı biçimlerinin –mektup, günce, anı ya da yaşamöyküsü, tarih kaydı ya da tarihin- oluşturduğu gelenekten gelmiştir. Belgelerden yola çıkarak gelişmiştir, biçimsel olarak temsil edici ayrıntıları (mimesis) vurgulamaktadır (Wellek, 2001: 255).

Roman bütün sanat dalları arasında, gerçeğe odaklanan ve gerçeği en dolaylı bir şekilde ifade eden, yazarın yüreğine ve zekâsına en çok sorumluluk yükleyen yazınsal türdür. Romancının ister gerçek ister gerçek dışı yarattığı dünya, romancının kendi dünya görüşünden bir başkasını yansıtmaz (Stevick 2004: 34). Gerçeği yansıtmanın ardına düşen realistler; kahramanların karakterlerini tam anlamıyla betimlemek için gözleme başvururlar. Çoğunlukla kişilikleri kuvvetli insanları seçerler. Toplumu ise olduğu gibi, objektif bir yaklaşımla tasvir ederler (Kefeli 2012:97).

Düşünsel yanı baskın olan realist romanda, zamandizinselliğe kuruluştaki nedensellik de eklenir. Bu tür romanlar, bir zaman süresi içinde etkisini durmaksızın sürdüren nedenlerin sonucu olarak bir roman kişinin yozlaşmasını yahut gelişmesini gösterir. Sımsıkı örülmüş bir dokunun içinde belli bir anda bir şey olmuştur, sonuçtaki durum başlangıçtan farklıdır (Wellek ve Warren 2001: 254).

XIX. Yüzyıl romanının en belirgin özelliği kapsayıcılığıdır. Realist roman, toplumun bütün bir resmini çizebilmek için tarihten, ekonomiden, sosyolojiden, günlük yaşam pratiklerinden beslenir. Kurgusalılığı tarihçi gibi neden-sonuç ilkesine göre kurar. İnsan bilincini inceleyen Epistemoloji, insanın bilme ve bilmeme tarafıyla ilgilenir. Buradan bakıldığında realist roman “bilme”, modernist roman ise “bilmeme”ye yoğunlaşır (Antakyalıoğlu 2013). Milan Kundera bu konuda; “ *Bilme tutkusu*’ (Husserl *Avrupa tinselliğinin özü olarak görür bunu*), *insanın somut hayatını incelemesi, onu ‘varlığın unutulmasına’ karşı koruması için roman dört elle sarılmıştır*” (2012: 17) der.

“Realist roman, diegetik (anlatmacı) romandır. Anlatıcı, yani yazar, romanı var eden ve sahnede başrol oynayan kişidir. Realist roman, realitenin de kurgu olduğunu “bilmeyen” romandır. Bu yüzden akliselimdir. Öznesi burjuva bireydir; konusu ise bireyin oluşturduğu çekirdek aile ve bu aileden oluşan toplumdur. Bu bireyin dünü, bugünü ve yarını vardır. Belleği sağlamdır. Deneyimleri önemlidir. Yaşamı bir süreçtir. Başlar, gelişir ve biter. Evrensel doğruları vardır. İnanç sistemi vardır. Bunlar sayesinde topluma entegre olur. Bu birey için mutluluğun bir tanımı, yaşamın bir anlamı vardır. Birey vardır ama onun öznelliği yeterince öznel değildir. Çünkü vurgu, bu bireyin toplumca şekillendirilmiş bilincine, egosuna ve süper egosunadır.” (Antakyalıoğlu 2013: 147).

Realist romanın “ben buradayım” diyen öznesi “ben”in de farkındadır, nerede olduğunun

da. Realist romanın olay örgüsü güvende bir egonun uyuşabildiği bir uzamda, düz çizgisel ve belleğe nakli mümkün bir zamanda eylemlerini anlatır. Realist roman, sağduyu ve mantık üzerine kuruludur. Weinstein, realist romanın “bilme” durumunu birey ve dünyanın rasyonel ilişkisinden kaynaklandığını ifade eder. Bilen özne, kendi dışında olan bilinebilir dünyayla haritalanabilecek bir yerle eylemi mümkün kılan zamanla ilişki kurar ve etkileşimini bu düzlemde gerçekleştirir. Kahraman sanki özgür bir bireymiş gibi davranır (Antakyalıoğlu 2003).

Türk edebiyatında realizm etkisini Servet-i Fünûn döneminde; Halid Ziya Uşaklıgil’in romanlarında kendini iyice belli eder. Millî edebiyat ve Cumhuriyet döneminde özellikle Yakup Kadri, Halide Edip, Reşat Nuri, Peyami Safa gibi yazarlar, ortaya koydukları eserleriyle sosyal gerçekliğe ayna tutma işlevini yerine getirerek Türk edebiyatında roman geleneğinin oluşumuna da zemin hazırlamışlardır.

Kıbrıs Türk edebiyatında ise çeşitli dönemlerde Hikmet Afif Mapolar, Özker Yaşın ve Bekir Kara gibi yazarların öncülüğünde realist çerçevede geleneksel roman örnekleri verilmeye başlanır. Öykü, roman, deneme ve gezi yazıları ile Kıbrıs Türk nesrinin oluşumuna katkıda bulunan İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türklerinin 1960-1990’lı yıllardaki siyasi ve sosyal yaşantısını realist çizgide, sosyal bir tipe dönüşen karakterler aracılığıyla romana taşır.* *Yusufcuklar Oldu mu?*(1991), *Mangal* (1995), *Bir Gün Belki* (2002) ve *Bir Gecede* (2005) adlı romanlarında millî bilinçle hareket eden, buna rağmen toplumsal çarpıklıklara boyun eğmeyen toplum için ideal olarak nitelendirilebilecek tipler yaratır. 1974 sonrasında adadaki sosyal ve siyasi ortamı yansıtan *Yusufcuklar Oldu mu?* ve *Mangal* romanlarını yayımlar. Bu romanlar adeta onun politik yaşantısının sarsıcı ve örseleyici açmazlarıyla yüzleşme süreci olur. Ülkenin savaş sonrası çarpık toplumsal yapısında çeşitli vesilelerle üst sosyal sınıfa gelenleri hedef alan bu romanlar, eleştirel gerçekçilik anlamında dikkate değerdir. *Bir Gün Belki* ve *Bir Gecede* romanları ise toplumsal tarihin yeniden kurgulandığı yapıtlardır. 21 Aralık 1963’te başlayıp 1964’te de şiddetli bir biçimde devam eden Türk-Rum çatışmalarına ve göçlere tanıklık eden bu romanlar, yaşanmışlıklarla örülmesi nedeniyle belgesel niteliklidir. Bozkurt, söz konusu romanlarında toplum gerçeklerini -çoğunluğu gerçek yaşamdan alınmış roman kişileri aracılığıyla- resmetmiş, kendine de roman kişisi olarak yer vermiştir. Bu yönüyle yaşadığı ve dinlediği olayları roman vasıtası ile gelecek kuşaklara aktarmıştır. Roman kişilerini çevresiyle birlikte ele almıştır. Sosyal bir panoramik tarihin inşasına yönelmiştir.

Romanın Kurucu Yapı Unsuru: Baş Kişiler ve Karakterizasyon

Romanın olay örgüsüne dayalı merkezi yapısı, özünde belli başlı kişilerin yaşam öyküsünün anlatımıdır. Bu nedenle kişiler romanın temel ögesidir. Karakterizasyon ise romandaki kişi kadrosunun çizim tekniklerini içeren ve dolayısıyla yazarı daha yakından ilgilendiren bir durumdur. Bu nedenle bu iki unsuru ayrı ayrı ele almak daha doğru olacaktır.

* İsmail Bozkurt’un romanlarında yapı ve izlek hakkında bkz. Aliye Pençe, İsmail Bozkurt Hayatı-Edebi Kişiliği ve Eserleri, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Yayınlanmamış Lisans Tezi, 2006.

Romanda Kişi/Şahıs Kadrosu

Kişi terimi için Almanca'da bir kısmı diğer dillerden alınmış "Person" (personel), "Charakter" (karakter), Gestalt (biçim), "Held" (kahraman), Protagonist" (başkahraman), "Aktant" (eyleyen), "Akteuer" (aktör) gibi kavramlar kullanılmıştır (Schneider ve Pfister'den akt. Tepebaşılı 2012: 45).

Almancadaki "Figür" ve Latince "figura" (şekil veya biçim) kavramının kökeni yanıltmak, uydurmak anlamındaki "fingere"dir. İngilizcede bu kavram için "character" terimi kullanılmaktadır. Yunanca "kharakter" işaret anlamındadır ve "kharakseis" (kazımak, şekillendirmek) kökenlidir. Lahn ve Meisner'e göre kavramın anlam dokusunda hem kurmacalık hem de yazma edimi mevcuttur (Lahn ve Meister'den akt. Tepebaşılı 2012: 45). Roman incelemelerimizde "figür" kavramı için "kişi" terimi yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak "şahıs" terimini kullananlar da mevcuttur.

Günümüzde roman türünün ve dolayısıyla romanın kurucu yapı unsuru olan kişi kadrosunun değişimini sürdürmesi, roman kişilerinin incelemesinde farklı yaklaşımların gündeme getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu da roman kişilerinin farklı sınıflandırmalara tabii tutulmasını gerektirmektedir.

Çalışmalarında işleve önem veren Forster, roman kişilerini "düz (flat) ve yuvarlak (round)" olarak iki gruba ayırır (Forster 1982: 108). Roland Bourneur ve Real Quillet, romanda kişi kadrosunu altı ayrı kategoride inceler. Bunlar sırasıyla; 1) "Başkahraman (protagoniste), 2) Hasım kahraman, 3) İstenilen veya istenilmeyen obje olarak kahraman, 4) Verici kahraman(destinateur), 5) Alıcı kahraman (destinataire), 6) Yardımcı kahraman (adjuvant)" dır (Bourneur ve Quillet 1982: 153-156).

Kişiyi "Figür" dolayısıyla da kişi kadrosunu figür "Figürler Sistemi" olarak ele alan Pospelov, roman kahramanlarını "esas" ve "yan kişiler" olarak iki ana kategoride değerlendirir. Buna göre esas kişiler, karakteristik özellikler gösteren romanın ana figürleri konumundayken yan kişiler daha çok yardımcı bir işleve sahiptirler (Pospelov 2005: 222-223).

Şerif Aktaş, Roland Bourneur ve Real Quillet'in yaklaşımına dayalı olarak romanda olay örgüsünü şekillendiren altı unsurdan söz eder. Bu açıdan roman kişilerini; 1) Başkahraman, 2) Hasım veya karşı güç, 3) Arzu edilen ve korkulan nesne, 4) Yönlendirici, 5) Alıcı, 5) Yardımcı olmak üzere altı ana başlıkta değerlendirir (Aktaş, 2003: 138-139).

W.J. Harvey'in inceleme yöntemine göre ise kişi kadrosunu karakter yapılarına göre dört grupta incelemek mümkündür: 1) Baş kişi (protagonist character), 2) Norm Karakter (Ficelle), 3) Kart-karakterler (Card-Character), 4) Fon Karakter (Background Characters), (Stevick 2004:169-187).

Roman kişilerinin yapıttaki işlevlerinin incelenmesinde Harvey'in yaklaşımı yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu şekilde romanda olay örgüsünü şekillendiren kişilerin yapısal özellikleri ve birbirleriyle olan bağlantılarının yanı sıra karakteristik özellikleri de değerlendirilebilmektedir. Yardımcı kahraman olarak adlandırılan norm karakter, baş kişiyi baş kişi yapan unsurlar arasında yer alır. Onun değişim, gelişim ve olgunlaşma sürecinde önemli işlevler üstlenir (Korkmaz 1997:298). Kart karakterler, romanda baş kişinin, dolayısıyla tematik gücün karşısında yer alan kişilerdir. Baş kişiyi çeşitli biçimlerde etkileyerek romanda gerilim ve çatışma unsurunu, dolayısıyla sürükleyiciliği de etkileyen önemli bir karakterdir (Stevick 2004: 175-182). Bu karakterler yalnızca kişiliğe sahiptirler ve

daha çok “hedef obje” ye varmayı engelleyen karşı güç (hasım güç) grubunda yer alırlar. Fon karakter, romandaki sosyal yapının, başka bir ifadeyle beşerî ilişkiler ağının oluşturulmasını sağlayan fon niteliğindeki kişilerdir.

İsmail Bozkurt’un Romanlarında Realist Baş kişiler

Romanın yapısını şekillendiren baş kişiler, yapıtta tematik gücü ve ana fikri temsil etme işlevini üstlenirler. Baş kişi, başkahraman, birinci derecedeki kahraman veya merkezî kişi olarak da adlandırılmaktadırlar.

Aktaş’a göre bu kişiler; “*Souriau’nun tematik güç olarak adlandırdığı vakaya ilk dramatik hamleyi veren şahıstır*” (Aktaş 1998:153). İç dünyaları ve yaşamları en ayrıntılı işlenen karakterlerdir. Bunlar daha karmaşık bir şekilde öykünün akışı içinde çatışmalar ve değişme süreçleri yaşayan, okurun tepkisini sürekli ve tam olarak yönlendiren karakterlerdir. Bu kişiler, en ilgi çekici sorunların ortaya atılmasına hizmet etmekle birlikte okurda sempati ve ani duygu değişiklikleri yaratırlar. Romanda ifade edilen ahlâk felsefesinin somutlaştırılmasına hizmet ederler. Bu anlamda roman kişileri, romancının esas yaratısı (ürünü)dür ve romanın varoluş sebebidir (Stevick 2004:173).

İsmail Bozkurt’un *Yusufçuklar Oldu Mu?* romanında Kemal, *Mangal*’da Mustafa, *Bir Gün Belki*’de Mehmet, *Bir Gecede*’de ise Turgut birinci derecedeki kahramanlar, baş kişiler olarak işlenirler.

Kemal, romanda gençlik döneminden orta yaşa uzanan geniş bir süreçte karşımıza çıkar. Bireysel ve toplumsal açmazları ile yüzleşmektedir. Ankara’da Hukuk eğitimi aldıktan sonra adaya dönen Kemal, avukatlık yapmak yerine bir bakanlıkta yönetici olarak çalışmayı tercih etmiştir. 1963 olaylarında TMT’de faal olarak çeşitli görevler üstlenmiştir. Dürüstlüğü ve çalışkanlığı ile tanınmaktadır. Babası gibi mert bir mizaca sahiptir. Toplumsal sorumluluklardan kaçmayan bir tiptir. Bu nedenle işinde ve sosyal yaşamında yükselir. Bakanlıktaki görevinin yanı sıra bir spor kulübünün başkanlığını da yürütmektedir.

Kemal, toplumsal olaylara karşı duyarlıdır. Avukat arkadaşı Murat gibi toplumsal yozlaşmalara çanak tutmaz. Kişisel çıkarlarına göre hareket etmez. Çarpık düzenden faydalanmanın ardına düşmez. Nitekim Murat zengin bir kızla evlenmiştir. Yönetimdeki politikacı ve yargıçlarla iyi ilişkiler kurmuştur. Bu nedenle lüks bir yaşam sürmektedir. Yine romanda kart karakterler arasında bulunan Burhan’ın kişisel çıkarlarını kollayan seçimleri ve eylemleri Kemal’in tam aksi yönündedir. Yoz politik çarkların içinde bulunan Burhan, iki dönem milletvekili seçilmiştir. Kemal, Burhan gibi de toplum yönetiminde etkin görevler üstlenmenin ardına düşmek istemez. Günlük politikayla doğrudan ilgilenmez. Yazar onun bu durumunu; “...*Kemal ise ne Murat ne de Burhan gibi olabiliyordu. Haksızlıklardan etkileniyor; ancak bu etkilenme kendisini eyleme götürecek oranda olmuyordu.*” açıklamalarıyla ifade eder.

Kemal, iş yaşamında yöneticilerinin verdiği görevleri yerine getirebilmiş, bu nedenle yükselişine izin verilmiştir. Ancak dürüstlüğü, etrafındakileri ürkütmektedir. Bozuk düzenin bir parçası olarak müsteşarlığa yükselen Kemal’i bozuk düzen kendi çarklarında eritmiştir. Çalışkanlığı ve tarafsızlığı, yüreğindeki çıkarsız vatan sevgisi ve hizmet etme aşkı, onun bu düzende üst statülerde uzun süre durmasına engeldir. Bu nedenle görevlerinden uzaklaştırılır.

Ülkede milli direnişe katılmayan kişilerin yönetimdeki aktif konumları, çarpık

uygulamaları hat safhadadır. Bu ortamda Kemal, devletini koruma, halkını savunma dürtüsü içindedir. Ancak onun özverili çabalarının reel hayatta karşılığı yoktur. Görevlerini layıkıyla ve hakkaniyetle yerine getirirken işine son verilmesi onurunu kırar. Kemal'in talihsizliği sadece iş yaşamında değil özel yaşamında da kendini gösterir. Üniversite yıllarında büyük aşk yaşadığı Nilüfer'i savaş deneyiyle kaybeden Kemal, Ayşe ile evliliğinde bu zorunlu ayrılığın acısını ve mutsuzluğunu sürmektedir. Yıllar sonra, tam da görevinden azledildiği sırada Nilüfer, zengin bir dul kadın olarak karşısına yeniden çıkar. Onunla evlenip İstanbul'daki şirketlerinin başına geçebilecektir. Bu yol ayrımında tercihini vatanında kalmak, evliliğini sürdürmek ve oğlu Doğuş'u yetiştirmekten yana kullanır. Emekliliğini isteyip serbest avukatlık yapma kararı alır. Romanda onun bu büyüme ve olgunlaşma süreci eleştirel gerçekçi bir tavra dönüşür.

Mangal romanının baş kişisi Mustafa da toplum eleştirisindeki realist tavrı ile dikkat çekerken gelişim ve olgunlaşma gösteren bir roman kişisi olarak karşımıza çıkar. Mustafa, Ankara'da öğrencidir. Babasının isteği ile yerleştiği makine mühendisliği bölümünde gönülsüz olarak eğitim almaktadır. Politikacı olan Mustafa'nın babası da ülkedeki toplumsal yozlaşmaya alet olan bir kişidir. *Yusufçuklar Oldu mu?* romanındaki Murat'la pel çok ortak noktası vardır. O da hükümetin olanaklarını kişisel menfaatleri için kullanan, bunu doğru bulan bir karakter yapısına sahiptir. Romanda Mustafa da Kemal gibi toplumsal sorumlukları ve bireysel arzularıyla bir mücadele süreci içine girer. Babasının engellemelerine rağmen Afife ile ilişkisini sürdürür. Afife'nin geçkin yaşına aldırış etmeksizin onunla evlenmeye karar verir. Ancak Afife'nin almış olduğu kararla bu evlilik gerçekleşmez. İlerleyen süreçte Mustafa kendi iradesi ile hareket etme gücünü kendinde bulur. Babasının salık buyurduğu gibi askerlikten kaçıp Londra'ya yerleşmek yerine vatanına dönerek toplumsal yükümlülüklerine sahip çıkar. İçsel bir olgunlaşma süreci olarak adlandırılabilir ondaki bu gelişim, realist roman kişisi olarak onun bağımsızlığına ulaşması ve kaderini kendi belirleyebilmesi anlamını taşır.

Bir Gün Belki romanının kahramanı Mehmet'in olgunlaşma süreci ise millî ideolojik bir temele dayanır. Mehmet, Rumlarla 1963 yılında yaşanan çatışmalar sırasında Rum kızı Nitsa'ya âşık olur. Mehmet'in babası Türk Mukavemet Teşkilâtı (TMT), Nitsa'nın babası ise EOKA örgütünün temsilcisi olduğundan, bu aşk çıkmazlara gebedir. Ancak iki genç biraraya gelmek ve aşklarını yaşamak için çırpınırlar. Gizlice görüşmelerini kimse engelleyemez. Mehmet'in Rumlarla yaşanan çatışmalar sırasında yaralanması ve Nitsa'nın odasına sığınması ilişkilerini açığa çıkarır. Mehmet, TMT tarafından cezalandırılır, göz hapsine alınır. Nitsa babasından şiddet görür, bebeğini düşürür, zorla İngiltere'ye gönderilir. Bu trajik süreç Mehmet'in bireysel dünyasını ciddi bir şekilde örseler. İntikam duygusuna kapılır, Nitsa'nın babasını öldürür. Nihayetinde köyüne Rumlar tarafından yapılan küçük çaplı saldırılar, uygulanan ambargolar topyekün bir saldırıya dönüşünce onda da ulusal bir bilinç yükselir. Bu bilinçle eline silahını alarak millî direnişe katılmak üzere harekete geçer. Mehmet ve Nitsa, Türk-Rum halklarının ilişki simgeleridir. Bu iki genç insanî boyutta samimi ve canlı duygularla birlikte olmak isterken, içinde yaşadıkları toplumların siyasî koşulları onları engellemektedir. Duyguları ile ait oldukları halklara karşı sorumlulukları arasında kalan gençler derin bir "çatışma" yaşarlar. Aşklarına engel olamazlar ama birleşmeyi de başaramazlar.

Bir Gecede romanının baş kişisi Turgut, olgunlaşma sürecinden geçen bir kişi olmaktan

ziyade TMT örgütüne kendi isteği ile üye olup halkını korumak gibi bir görevi misyon edinmiş vatansever bir komutan olarak canlandırılır. Turgut, 1963 olaylarında Rum birliklerin köye taarruza geçeceği haberi üzerine halkın can güvenliğini sağlamak üzere Geçitkale'ye göç kararı alıp bunu uygulamaya koyar. Bir gecede gerçekleştirdikleri toplu göç köy halkını kurutuluşa götürür.

İsmail Bozkurt'un biyografik romanlarının olay örgüsü, roman kişilerinin toplumsal ve karakteristik kesinliğine, hayattaki eksiksiz cisimleşmesine dayanmaktadır. Bahtin'in yaklaşımına göre (2014), biyografik romanlarda "*kahramanın karakteri ve hayatın olay örgüsü arasında derin ve organik bir bütünlük olması gerekir. Kahraman ve kahramanı çevreleyen nesnel dünya, tek bir parça haline gelmelidir*". Bozkurt'un romanlarında kahramanın çevreyle nesnel olarak bütünleşmesi türle ilişkili olarak bu şekilde yorumlanabilir.

İsmail Bozkurt'un Romanlarında Karakterizasyon

Romanın kurgusuyla doğrudan ilişkili bir unsur da karakterizasyondur. Karakterizasyon, hikâyeci veya romancının anlatıyı sürükleyecek kişiyi, anlatının niteliğine uygun olarak çizmesine, ona beşerî bir yapı kazandırarak canlandırmasına denir (Tekin 2002).

Karakter çizme olarak adlandırılan bu durum, Wellek ve Warren'e göre gelenekle ilişkili olabildiği gibi gözleme dayanabilir. Bununla beraber yazarların kendi benine dair izler taşıyor (2011: 102-260). Karakter çiziminde iki yöntemden söz edilebilir. Bunlar: 1) Açıklama yöntemi: Çizilmek istenen kişiyle ilgili bilgilerin bizzat yazar tarafından verilmesi. 2) Dramatik yöntem: Kişinin davranış, düşünce ve duygularıyla kendi kendini ortaya koyması (Tekin 2002).

Kişileştirme durağan, devingen ya da gelişmeye açık bir şekilde yapılabilir. Kişileştirmeye kişibiliminin (kişiler kuramı, kişilik tipleri) sıkı bir ilişki vardır. Romancılar hem yazınsal gelenekten hem de halk-insanbiliminden gelme kişi tipolojileri kullanırlar (Wellek ve Warren, 2011: 102-260).

Ergin, karakterler çiziminde yazar figürünün önemine dikkat çeker ve iki farklı yöntem denemesi gerçekleştirir. Bunlar: 1) Blok karakter çizme tarzı, 2) Dinamik karakter çizme tarzı, 3) Karakterin değişmesi, olgunlaşması, bilinçlenmesi ya da yozlaşmasının sağlandığı teknikler (Ergin 1993: 8-9). Bir diğer karakter çizme yöntemi ise üç maddede toplanır: 1-Gözlemeden Yararlanma (Müşahede), 2-Hayal Gücünden Yararlanma (Muhayyile) , 3-Etkilenen Ekollerden Yararlanma (Yazarın bilgi stoku, okudukları eserlerden esinlenme) (Ergin 1993). Buna yazarın şahıslarında kendisini anlattığı kişiler de eklenebilir.

Kemal, Mustafa ve Mehmet yazarın gerçek yaşamdan, çevresinden gözlemleyerek macerasını anlattığı baş kişilerdir. *Yusufçuklar Oldu Mu?* romanındaki Kemal'in kardeşlerinin adları da Mustafa ve Mehmet'tir. Turgut karakteri de gerçek yaşamdan alınarak kurmaca dünyada yeniden canlandırılmıştır. Ancak Turgut'un bu anlamda özel bir yeri vardır. Çünkü O, kurmaca gerçeklik olarak değil de gerçekliğin kurmacası şeklinde yaratılmıştır. *Yusufçuklar Oldu Mu?* romanında da aynı isimle ona yer verilmiştir. Adı değiştirilmeden esere dahil edilmiş ve roman kişisi olarak çizilmiştir. Bu durum romanın önemli bir toplumsal olayı -savaş nedeniyle bir gecede Lefkara'dan Geçitkale'ye göçü- yansıtmayı ve yazarın adada Rumlara karşı verilen millî direnişinin toplumsal etkilerinin dramatik unsurlarını ön plana çıkarma amacının göstergesidir.

Bozkurt, romanlarında karakterini geleneksel romanda gözlemlenen açıklama yöntemi ile resmeder. Kemal, Murat, Mustafa ve Turgut'u bu yolla okura tanıtır. Kemal, Murat ve Mustafa dinamik tarzda gelişim gösteren karakterler olarak sunulur. Eğitim ve iş ve özel yaşamda deneyimle ulaşılan olgunlaşma süreçleri buna işaret eder. Turgut, sağlam kişiliği, görev bilinci ve bunu uygulamada gösterdiği kararlılıkla ideal bir komutan tipi olarak verilir.

Kemal ve Murat yazarın sözünü emanet ettiği, dolayısıyla ülkedeki çarpık ilişkileri sorgulayıp buna tepki geliştiren ve feragat tavrıyla topluma yüzünü dönen kişiler olarak yer alırlar. Buna göre toplum düzeni gençlerin vatan sevgisi, ulus bilinci, adalet ve çalışma duygusu geliştirerek mümkün olabilecektir.

Sonuç

İsmail Bozkurt, realist çizgide kaleme aldığı romanlarında toplumsal gerçeklerin yanında gerçek mekân ve roman kişilerinin maceralarını işler. Roman kişilerinin deneyimlenen, algılanan, bu nedenle kolektif bilinçle ilişkilendirilebilecek tutumları, kolektif gerçekliğe ulaşır. Kemal, Mustafa ve Mehmet'in olgunluğa erişen gelişimleri akla yatkın, zaman ve uzamla ilişkileri uyumludur. Ait olunan yer; *Bir Gece*'de örneğinde kuşatma altındaki Lefkara, *Bir Gün Belki*'de Boğaziçi, *Yusufçuklar Oldu mu?* ve *Mangal* örneğinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'dir. Ait olunan yer, zaman ve uzamda geleceğe doğru akan zaman olduğundan, Kemal, Mustafa, Mehmet ve Turgut kimlik geliştirirler ve eyleme geçebilirler. Baş kişiler, realist romanın çekiminde içinde büyüdükleri dünyayı bilmeye doğru gelişen özne olarak belirginleşirler. Bunda sağduyu zemininin sağlamlığı önemli bir etkidir. Mehmet ve diğer baş kişiler, kültürel uzlaşma zemini, gerçekliğe nesnel ve kolektif bakabilme yeteneği ile eylemle gerçekleşen olgunlaşmaya ulaşırlar. Bu süre onlar için hem hayatı öğrenme, anlama, bilme hem de kendini anlama, bilme sürecidir. Kemal için aile ocağında, ana vatanda kalma, Mustafa için askerliğe koşma, Turgut için halkı koruma ve Mehmet için savaşa atılma yitirilmiş ya da yitirmek üzere olan cennetin, daimi varlığının kapılarını açacak bir anahtardır. Bu nedenle Bozkurt'un roman kahramanları ahlakî zeminde dünyevî olandan soyutlanarak/feragat tavrı ile kendilerini coşkun bir kişilik, yüce, erdemli bireyler olarak geliştirirler. Özellikle Mehmet'in savaşı yükselişin bir basamağı olarak görmesi, onun ruhunda taşıdığı millet bilincindedir. Burada millet olma bilinci, kendi olma bilincidir. Bozkurt'un roman kişilerinin eyleme dayalı gelişimleri özünde maddeleşen dünyaya da başkaldırıdır. Dünyanın maddi nimetleri, maneviyatın önüne gerilmiş bir perdedir. Birey, bu perdeyi kaldıracak potansiyele sahiptir. Nitekim Bozkurt'un yarattığı roman kahramanları kendi tercihleri olan eylemleri ile bunu ortaya koyarlar.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Şerif (1998), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
Antakyalıoğlu, Zekiye (2013), *Roman Kuramına Giriş*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
Bahtin, Mihail (2014), *Karnavalın Romana-Edebiyat Teorisinden Dil Felsefesine Seçme*

- Yazılar, II. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bourneur, Roland ve Quillet, Real (1982), *Roman Dünyası ve İncelenmesi*, (Çev. Hüseyin Gümüüş), Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Forster, E.M.(1982), *Roman Sanatı*, Çev.Ünal Aytür, İstanbul:Adam Yayınları.
- Kantarcioğlu, Sevim (2007), *Türk ve Dünya Romanında Modernizm*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Kefeli, Emel (2012), *Batı Edebiyatında Akımlar*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan (1997), *Sabahattin Ali- İnsan ve Eser*, İsrnbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kundera, Milan (2012), *Roman Sanatı*, İstanbul: Can Yayınları.
- Lukacs, George (2003), *Roman Kuramı*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Pençe, Aliye (2006), İsmail Bozkurt Hayatı-Edebî Kişiliği ve Eserleri, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Yayımlanmamış Lisans Tezi.
- Pospelov, Gennadiy (2005), *Edebiyat Bilimi*, (Çev. Yılmaz Onay), İstanbul, Evrensel Basım Yayın.
- Stevick, Philip (2004), *Roman Teorisi*, (Çev. Sevim Kantarcioğlu), II. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Tekin, Mehmet (2002), *Roman Sanatı-Romanın Unsurları I*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tepebaşılı, Fatih (2012), *Roman İncelemesine Giriş*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Wellek, Rene (2005), “Concept os Critisizm, Fifty Printing, October 1969 U.S.A./ The Concept Of Realism in Literary”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi V* , Çev. Sıddık Yüksel, Sayı: 2.
- Wellek, R ve Warren, A (2001), *Yazın Kuramı*, İstanbul: Adam Yayınları.
- _____ (2011), *Edebiyat Teorisi*, (çev. Ö. Faruk Huyugüzel), İstanbul, Dergâh Yayınları.

ÖZ

İSMAİL BOZKURT’UN ROMANLARINDA REALİST ROMAN KİŞİLERİ VE KARAKTERİZASYON

XVIII. yüzyılda sosyal, beşerî, doğal ve deneysel bilimlerde ortaya çıkan “gerçekçilik” sorgulamaları ve orta sınıftan kendini arayış sancılarında doğan roman, sosyal gelenekten kopuk değildir. Ulusal kimliğin inşası sürecinde Kıbrıs’ta romanın kurumsallaşması için özel bir çaba gösteren İsmail Bozkurt’un edebî faaliyetlerinin ağırlık noktasını oluşturan romanları bu anlamda dikkate değerdir. Bozkurt, realist bir roman anlayışına sahiptir. Eserlerinde yarattığı roman kişileri aracılığı ile sosyal ve siyasi tarihin hafızalardan kazınmasına, unutulmasına karşı durur. Aynı zamanda toplum fertlerinin ve gelecek nesillerin kimlik sorgulamalarına cevap verebilecek toplumsal bir bellek alanı yaratmaya çalışır. *Yusufçuklar Oldu mu?(1991)*,

Mangal (1995), Bir Gün Belki (2002) ve Bir Gecede(2005) adlı romanlarında millî bilinç, bireysel irade ve sağduyuyla hareket eden erkek roman kişilerinin ruhi büyüme süreçleri adadaki sosyal ve siyasi yapının okunmasına olanak sağlar. İsmail Bozkurt'un romanları örneğinde insanın sosyal bir tipe dönüşümünü tanımlayan realist roman kahramanlarının "gerçeklik", "gelişim" ve "olgunlaşma" kavramları çevresinde incelenmesine dayanan bu çalışma, realist roman kuramı ve uygulama biçimleri hakkındaki incelemelere ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: İsmail Bozkurt, roman, realizm, kişi kadrosu, karakterizasyon.

ABSTRACT

REALISTIC NOVEL PERSONALITIES AND CHARACTERISATION IN ISMAIL BOZKURT'S NOVELS

The novel, which emerged in the XVIII century as a result of the interrogation of "realism" in the social, humanity, natural, and experimental sciences and from the sense of self-seeking within the middle class is not distant from social traditions. The center point of Ismail Bozkurt's literary activities, which are remarkable in this sense, is comprised of his special efforts to institutionalize the novel in Cyprus while aiding in the construction of a national identity. Mr. Bozkurt has a realist novel understanding. Through the characters he creates in his novels, Mr. Bozkurt stands against the fading and the forgetting of the memories pertaining to social and political history. At the same time, he tries to create a community memory containing members from the community who can respond to the questioning of identity by future generations. In his novels *Yusufcuklar Oldu mu?(1991), Mangal (1995), Bir Gün Belki (2002) and Bir Gecede (2005)*, the male characters move with a national consciousness, individual will, and common sense and this provides the opportunity for the social and political structure of the island to be read. This study will shed light on the application and exhibition of realist novel theory using Mr. Ismail Bozkurt's novels as an example, where the transformation of humans into a social being is reflected through witnessing the concepts of "reality", "development", and "maturity" in the realist novel heroes.

Keywords: Ismail Bozkurt, novel, realism, staff person, characterization.